

Het Centraal Planbureau en lagere belastingen

E.J. Bomhoff*

Volgens de door het Centraal Planbureau gebanteerde modellen, waarmee de verkiezingsprogramma's zijn doorgerekend, duurt het bijna tien jaar voordat belastingverlaging in combinatie met vermindering van de collectieve uitgaven positieve sporen achterlaat in de economie. Ervaringen in andere landen suggereren een aanzienlijk kortere periode. De door het CPB gebruikte modellen deugen niet om de effecten van belastingverlaging te voorspellen.

Lagere belastingen en sociale premies zijn een belangrijk thema bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer op 3 mei aanstaande. Vier van de vijf grote partijen (CDA, PvdA, VVD en D66) pleiten voor verlaging van tarieven in de inkomstenbelasting en/of de sociale premies¹. Een duidelijke breuk met het verleden is, dat het nu niet gaat om een tijdelijke vraagimpuls in de vorm van een lager belastingtarief gefinancierd door een hoger financieringstekort, maar om lagere belastingen als middel om de aanbodzijde van de economie duurzaam te verbeteren. Alle vier grote politieke partijen willen nu tegelijkertijd de belastingtarieven en het financieringstekort structureel verlagen, wat dus betekent dat de financiering van de belastingverlaging moet plaatsvinden door verregaande besparingen op de collectieve uitgaven.

In de macro-economische literatuur geeft de term 'balanced budget multiplier' (bbm) aan wat de veronderstelde gevolgen zijn voor het niveau van het bruto binnenlands produkt wanneer uitgaven en belastingontvangsten van de collectieve sector in dezelfde mate veranderen. Als belastingheffing bij voorbeeld geen effect heeft op 'incentives', zullen lagere belastingen niet helpen voor de aanbodzijde van de economie. Wat dan resteert is een afweging van positieve en negatieve vraagimpulsen.

Als daarentegen lagere belastingtarieven wél gevolgen hebben voor de aanbodzijde van de economie, zal de bbm op langere termijn vooral weerspiegelen dat bij een lagere belastingdruk de private sector meer kan bijdragen aan het bruto binnenlands produkt. Tenzij de bijbehorende besparingen op de collectieve uitgaven de kwaliteit van infrastructuur, onderwijs en justitie te zeer zouden aantasten. Ik neem dan aan dat de positieve en negatieve binnenlandse impulsen op de totale vraag globaal gesproken tegen elkaar zullen wegvallen, zodat alleen de effecten van lagere belastingen (en premies) op de aanbodzijde overblijven.

Daarnaast is in alle besproken situaties belangrijk welk effect de bbm heeft op de wisselkoers. Zelfs in het extreme geval dat lagere belastingen geen enkel positief effect hebben op 'incentives' en de positieve vraagimpuls van lagere belastingheffing ongeveer wegvalt tegen de negatieve vraagimpulsen van minder subsidies of lagere uitkeringen, resteert nog het effect van lagere belastingen op de gemiddelde produktiekosten van het bedrijfsleven. De bbm zal dan op termijn vooral afhangen van de mate waarin Nederland bij een vaste wisselkoers meer kan exporteren door de lagere kosten die voortvloeien uit de geringere druk van belastingen en premies. Doorslaggevend zijn dan niet binnenlandse vraagimpulsen of aanbodeffecten, maar de grotere buitenlandse vraag naar onze produkten die voortvloeit uit lagere kosten bij een vaste wisselkoers.

Zowel politiek als economisch zijn de volgende vragen essentieel bij de analyse van de balanced budget multiplier:

1. Heeft de combinatie van lagere belastingen en lagere uitkeringen gunstige binnenlandse aanbodeffecten op de risicobereidheid van nieuwe en bestaande ondernemers, en op de keuze van buitenlandse bedrijven en financiers om zich hier te vestigen in plaats van elders? Of heeft de combinatie van lagere belastingen en een goedkopere collectieve sector alleen binnenlandse aanbodeffecten voor zover uitkeringstrekkers zich gedwongen voelen hardnekkiger te solliciteren en minder aantrekkelijk werk te accepteren?

---

* Hoogleraar monetaire economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

1. Terwille van de leesbaarheid gebruik ik nu verder de term 'belastingverlaging', c.q. een 'lager belastingtarief', in plaats van steeds te spreken over belastingen of premies. De verschillen zijn niet van belang voor de analyse in dit artikel.

2. Zijn de aanbodeffecten van lagere belastingen en een goedkopere collectieve sector beperkt tot het niveau van het bruto binnenlands product of is het ook denkbaar dat een kleinere collectieve sector en lagere belastingen gunstig zijn voor de economische groei?
3. De combinatie van lagere belastingen en een goedkopere collectieve sector verlaagt de gemiddelde kosten van het bedrijfsleven, en dat geeft Nederland een concurrentievoordeel op het buitenland. Is dat effect duurzaam of vervalt het op de lange termijn, hetzij door een appreciatie van de gulden hetzij doordat de bloeiende export opwaartse druk uitoefent op bezettingsgraad en looneisen?

Het korte antwoord van de Nederlandse econometrische modellen bij het Centraal Planbureau op deze drie essentiële vragen is als volgt:

1. Binnenlandse aanbodeffecten, voor zover aanwezig, komen van wanhopige uitkeringstrekkers die hun 'reserveringsloon' verlagen, niet van enthousiaste entrepreneurs die kien reageren op lagere belastingen.
2. Aanbodeffecten werken uitsluitend door op het niveau, niet op het groeitempo van de economie.
3. De gulden apprecieert nooit, hoezeer wij de loonkosten ook matigen.

Antwoord 1 is zeker verkeerd, antwoord 2 naar moderne inzichten hoogst waarschijnlijk en antwoord 3 is betwistbaar. Kijken wij nu naar de concrete modellering van de belastingen in het korte-termijnmodel van het Centraal Planbureau en in het nieuwe model MIMIC.

Het FKSEC-model

Sinds de zomer van 1991 beschikt het Centraal Planbureau over het nieuwe rekenmodel FKSEC voor voorspellingen op korte en middellange termijn en ook voor analyses van economisch beleid. De recente doorberekeningen van de verkiezingsprogramma's van CDA, PvdA, VVD, D66 en Groen Links zijn gemaakt met dit model². De coëfficiënten in het FKSEC-model zijn voor een deel afgeleid uit theoretische argumenten, en voor een deel econometrisch berekend. De historische steekproefperiode die is gebruikt voor de berekende coëfficiënten varieert per geschatte vergelijking. De uiteindelijke ijking van het model vindt uitsluitend plaats voor de periode 1979-1988, dus in totaal 40 kwartalen.

Het FKSEC-model bevat 107 exogene variabelen, dat wil zeggen grootheden die niet door het model worden verklaard maar wel als hulpgrootheden kunnen figureren in één of meer vergelijkingen. Aangezien het aantal exogene variabelen (107) groter is dan het aantal observatiepunten (40) is het mogelijk om de onverklaarde resttermen (de residuen) in iedere vergelijking van het model naar believen te minimaliseren door almaar meer verklarende variabelen op te nemen. Daarmee wordt de ijking van het model door middel van een simulatie over de jaren 1979-1988 tot een in de lucht hangende en dus wetenschappelijk ongefundeerde exercitie, aangezien niet

meer duidelijk is wat nu precies de criteria zijn waaraan het model zo goed mogelijk moet voldoen. Voor het model als geheel geldt, met andere woorden, dat het methodologisch niet meer mogelijk is om de 'likelihood' te optimaliseren. In plaats daarvan kiezen de modelbouwers voor een subjectieve – en niet expliciet gemaakte – combinatie van niet te grote residuen in belangrijke vergelijkingen en niet te veel verklarende variabelen. Met objectieve wetenschap heeft dit alles echter niets meer van doen³.

Behalve deze methodologisch-statistische kritiek is er nog een praktisch punt van even groot belang. Het model FKSEC is geijkt over de periode 1979-1988 waarin de belangrijke tarieven in de inkomstenbelasting niet zijn verhoogd en evenmin verlaagd. Gedachtenexperimenten met een econometrisch model mogen niet ver afwijken van de variaties die optraden in de historische schattingsperiode van het model. Zo beschouwd is het uitermate twijfelachtig of het FKSEC-model op basis van de jaren 1979-1988 ons kan vertellen wat de gevolgen zijn van een systematische verlaging van de belastingen, gefinancierd door lagere uitgaven van de collectieve sector.

De publikatie van het Centraal Planbureau over het model FKSEC geeft geen informatie over de bbm en spreekt uitsluitend over lagere belastingen in de context van een belastingverlaging die wordt gefinancierd door extra staatsschuld. Het *Centraal Economisch Plan 1993* bevat echter een simulatie van het model die wél betrekking heeft op de bbm, namelijk de combinatie van een verlaging in de loon- en inkomstenbelasting met bezuinigingen op de collectieve uitgaven, waarbij het financieringstekort niet verandert. Belastingverlaging en overeenkomstige besparingen op de collectieve uitgaven vinden plaats in elk van de jaren 1995 t/m 1998. Na acht jaar is volgens het model de werkgelegenheid in de marktsector gestegen met 27.000 arbeidsjaren, maar in het kader van de bezuinigingen hebben 5.000 full-time werkers hun baan bij het Rijk verloren. Netto resulteren dus 22.000 extra arbeidsjaren als gevolg van een totale bezuiniging van ongeveer f 3,5 miljard in gulden van 1995⁴. Omgerekend komt dit neer op f 160.000 per extra arbeidplaats. Dat is bepaald geen overtuigende aanbeveling voor het recept van lagere belastingen en een goedkopere collectieve sector.

2. Zie voor een beschrijving van het model: *FKSEC, A macro-econometric model for the Netherlands*, Stenfert Kroese, Leiden/Antwerpen, 1992. Zie voor de analyse van de verkiezingsprogramma's: *Vijf verkiezingsprogramma's. Economische gevolgen van voorgenomen beleid*, Centraal Planbureau, Den Haag, 1994.

3. Deze fundamentele kritiek ontleen ik aan R.L. Basman, *The Brookings quarterly econometric model: science or number mysticism?*, in: K. Brunner (red.), *Problems and issues in current econometric practice*, The Ohio State University, Columbus Ohio, 1972, blz. 3-51. De kritiek van Basman verklaart waarom grote econometrische modellen na de jaren zestig in diskrediet raakten en geen rol meer spelen in het wetenschappelijk discours.

4. Merk op dat zowel de belastingverlaging als de besparingen gelijkmatig zijn gespreid over een kabinetsperiode zodat de gemiddelde vertraging tussen de actie en de uiteindelijke uitkomst vijftien maanden bedraagt.

Wat is de logica om f 160.000 te besparen op de collectieve uitgaven om één Nederlander aan een baan te helpen die een gemiddelde bijdrage oplevert aan het bruto binnenlands produkt van iets meer dan f 100.000? Het Planbureau is ook in de tekst weinig enthousiast over deze combinatie van lagere belastingen en een goedkopere overheid: "op termijn stijgt de produktie *zelfs* licht"⁵.

De vraag rijst waarom de gunstige gevolgen van door bezuinigen gefinancierde belastingverlaging in FKSEC zo lang op zich laten wachten. Daarvoor is het interessant om de investeringsvergelijking in het model nader te beschouwen. Immers, door de combinatie van bezuinigen en lagere belastingen gaat enerzijds de overheid minder besteden maar houdt anderzijds de particuliere sector meer over. De grote positieve effecten van lagere belastingen moeten daarom in het model zichtbaar worden aan de aanbodkant van de economie.

De vergelijking voor de investeringen in de marktsector van de economie bevat 28 vrije coëfficiënten⁶. Een aantal van deze parameters is kennelijk economisch geschat, maar de publikatie over FKSEC geeft geen informatie over de onzekerheid waarmee deze parameters zijn behept en evenmin over de schattingsperiode. De meeste parameters lijken subjectief bepaald door de onderzoekers van het Planbureau die zich stoelen op wat door prof. Schouten van de Katholieke Universiteit Brabant altijd zo prachtig werd genoemd de 'globale empirie'. Voor alle duidelijkheid: ook een uitermate subjectieve vergelijking is interessanter dan helemaal geen vergelijking, en de onderzoekers bij het Planbureau zijn beter geëquipeerd om een subjectieve vergelijking op te stellen dan de gemiddelde Nederlandse politicus, maar objectief, wetenschappelijk en reproduceerbaar is de afleiding van deze vergelijking geenszins.

De investeringsvergelijking stipuleert om twee redenen dat de investeringen pas met grote vertraging reageren op gunstig economisch nieuws. In de eerste plaats is het rekenmodel FKSEC niet in staat om voor wat betreft de belastingdruk vooruit te zien, en gaat het pas rekenen over de doorwerking van lagere belastingen wanneer de feitelijke loonkosten inderdaad lager zijn geworden⁷. Een tweede bron van vertraging in de investeringsvergelijking vloeit voort uit het feit dat de investeringen afhangen van de verwachte ontwikkeling van de totale vraag in de economie, het zogenaamde acceleratormechanisme. Echter, "expected production growth is computed as a distributive lag of actual production growth" (FKSEC, blz. 41). De vertragingstructuur die de onderzoekers bij het Planbureau subjectief hebben opgelegd aan dit onderdeel van de investeringsvergelijking heeft een totale gemiddelde vertraging van iets meer dan twee jaar, zodat de *feitelijke* ontwikkeling ruim twee jaar moet aantrekken, voordat bedrijven meer gaan investeren omdat ze *verwachten* dat de economie gaat opleven.

Samenvattend geldt ten aanzien van het FKSEC-model dat het principieel onwetenschappelijk is vanwege de wanverhouding tussen het enorme aantal verklarende variabelen enerzijds en de beperkte schattingsperiode anderzijds. Daarbij is het niet realistisch om van het model een antwoord te vragen over

de gevolgen op middellange termijn van economisch beleid dat volkomen afwijkt van het beleid gevoerd tijdens de periode waarop het model is geijkt. Ten slotte is de investeringsvergelijking voor de private sector in het model niet in staat om vooruit te zien, wat langs twee kanalen leidt tot een verkeerd beeld van de tijd die nodig is om de gunstige gevolgen van lagere belastingen zichtbaar te maken. Met naar mijn schatting 28 vrije coëfficiënten is de vergelijking bewonderenswaardig gedetailleerd en subtiel, maar gezien de totale afwezigheid van t-waarden of significantietoetsen helaas in deze vorm niet nuttig als bijdrage aan de wetenschappelijke discussie over de dynamiek van de investeringen. Op basis van de hierboven geschetste exercitie in wat Basmann 'number mysticism' noemt heeft het Centraal Planbureau niettemin de verkiezingsprogramma's van de vijf grote politieke partijen doorgerekend.

Het model MIMIC

Sinds vorig jaar is bij het Planbureau ook het model MIMIC operationeel⁸. Dit model heeft de aanbodzijde van de economie aanzienlijk verder ontwikkeld. Bij mijn weten voor het eerst incorporeert een rekenmodel van het Centraal Planbureau nu de voornaamste tarieven van de belastingen en sociale premies. De dissertatie van Gelauff bevat geen simulatie die licht werpt op de 'balanced budget multiplier', maar in maart 1993 publiceerde het Planbureau een door hem later berekende tabel die laat zien wat de gevolgen zijn van de combinatie van lagere belastingen en bezuinigingen. Volgens de berekeningen van Gelauff zou bij voorbeeld een besparing op de collectieve uitgaven ter hoogte van f 5 miljard in gulden van 1995 voldoende zijn om het toptarief in de inkomstenbelasting te verlagen van 60 procent tot 50 procent en tegelijkertijd de eerste schijf van belastingen en sociale premies te verlagen met 2,5 procent zonder verhoging van het financieringsstekort. De werkgelegenheid zou bij zo'n combinatie van lagere belastingen

5. Centraal Planbureau, *Centraal Economisch Plan 1993*, Den Haag, 1993, blz. 169. Iets verder in deze verkenning voor de periode 1995-1998 geeft het Planbureau cijfers voor een simulatie van aanhoudende loonmatiging met 1% per jaar over de complete kabinetsperiode 1995-1998 en dan zijn de gevolgen voor de werkgelegenheid veel gunstiger, namelijk vier maal zo hoog.

6. Ik tel voor de verschillende vertragingstructuren in de vergelijking niet het aantal feitelijke parameters, maar het minimale aantal parameters dat noodzakelijk is om de vertragingstructuur te beschrijven.

7. Politici lijken intussen al rekening te houden met deze beperking in het rekenmodel, gezien het verkiezingsprogramma van het CDA waarin een (tekortverhogende) belastingverlaging is gepland aan het begin van de kabinetsperiode in de hoop dat dan enige gunstige gevolgen nog vóór 1998 resp. 2002 zichtbaar worden.

8. Zie G.M.M. Gelauff, *Taxation, social security and the labour market. An applied general equilibrium model for the Netherlands*, dissertatie, Katholieke Universiteit Brabant, 1992. Zie voor simulaties met dit model Centraal Planbureau, *Belastingverlaging, heffingskorting en overdraagbaarheid belastingurije voet*, Werkdocument no. 50, Den Haag, maart 1993.

en lagere collectieve uitgaven kunnen toenemen met naar schatting 100.000 arbeidsjaren. In deze simulatie van het model MIMIC blijkt één extra full-time baan een besparing van f 50.000 te vereisen in de collectieve sector, dat is meer dan drie maal zo goedkoop als in de simulaties met het model FKSEC. Aangezien de gemiddelde bruto toegevoegde waarde van een werknemer in de marktsector meer dan f 100.000 per jaar bedraagt, is volgens MIMIC de combinatie van lagere belastingen en een goedkopere collectieve sector aan de marge gunstig voor de Nederlandse economie, omdat de krimp in de collectieve sector dubbel wordt goedgemaakt door de groei van de private sector.

Echter, ook MIMIC kent een aantal serieuze beperkingen. Een complete analyse van het model is binnen het bestek van dit artikel niet mogelijk. Ik beperk mij tot een paar kanttekeningen:

- Ook in dit rekenmodel hanteert het Planbureau onder alle omstandigheden de veronderstelling van een vaste wisselkoers. Het nieuwe rekenmodel bevat dan ook dezelfde 'bias' in de richting van alle beleidsexperimenten waarbij de nominale loonkosten geringer worden, aangezien de wisselkoers toch nooit reageert in omgekeerde richting.
- Het rekenmodel MIMIC bevat geen modellering van de kapitaalrekening van de betalingsbalans. Voor zover lagere belastingen Nederland sterker maken in een internationale vergelijking en buitenlandse bedrijven en beleggers gemakkelijker voor ons land als vestingsplaats gaan kiezen is dat op geen enkele manier verwerkt in het rekenmodel.
- Voor zover lagere belastingen gunstig werken op de arbeidsdeling in de zin dat het grijze en zwarte circuit in de economie afnemen ontbreekt ook dat effect volledig in het rekenmodel.
- Voor zover lagere belastingen gunstig uitwerken op de bereidheid van individuen om het risico van het vrije ondernemerschap te accepteren en een eigen bedrijf op te richten ontbreekt ook dat kanaal in het rekenmodel. Alleen het arbeidsaanbod van gehuwde partners is gevoelig voor incentives in de vorm van lagere belastingen.

Het Planbureau heeft ervan afgezien om de complete verkiezingsprogramma's door te rekenen met het model MIMIC. In plaats daarvan bevat hoofdstuk IV van *Vijf verkiezingsprogramma's* uitsluitend de lange-termijneffecten, zoals berekend met MIMIC, van "enkele concrete uitgewerkte plannen op het terrein van sociale zekerheid en belastingen, voor zover van majeure betekenis voor de arbeidsmarkt op lange termijn" (blz. 77). Zo presenteert het Planbureau bij voorbeeld cijfers voor de gevolgen van de door het CDA voorgestelde bevriezing voor het wettelijk minimumloon en alle daaraan gerelateerde uitkeringen gedurende de periode 1995-1998. Volgens het Planbureau stijgt dan de werkgelegenheid na acht jaar (in 2002) met 39.000 arbeidsjaren en 'op lange termijn' met 110.000 arbeidsjaren. Het Planbureau suggereert op deze wijze heel nadrukkelijk dat de gunstige gevolgen van dit onderdeel van het CDA-verkiezingsprogramma ten minste acht jaar op zich laten wachten. Evenzo presenteert het Planbureau cijfers 'op lange

termijn' van de gevolgen voor de werkgelegenheid van het door de VVD bepleite basisstelsel in de sociale zekerheid en van de door deze partij gepropageerde lagere 'WAO-reparatie'. Opnieuw zijn de lange-termijneffecten een veelvoud van de effecten zoals berekend voor het jaar 2002, en de cijferopstelling suggereert even nadrukkelijk als bij het CDA dat al deze gunstige gevolgen niet zullen arriveren tijdens de eerstvolgende twee kabinetten.

Gezien de methodologische en praktische zwakten van het model FKSEC en de afwezigheid van elke tijdsdimensie in het theoretische model MIMIC is het belangrijk om in te zien dat alle beweringen van het Planbureau over de tijdsperiode die moet verstrijken voordat de bbm werkelijk significant negatief wordt, uitermate speculatief zijn. Ervaringen in andere landen suggereren een aanzienlijk kortere periode. Men kan bij voorbeeld denken aan de gunstige gevolgen van de belastingverlagingen in de Verenigde Staten in 1981. Wie dan zou stellen dat de krachtige opleving in de Amerikaanse economie in de eerste helft van het vorige decennium uitsluitend voortvloeide uit de verhoging van het financieringstekort en niet in verband stond met de belastingverlagingen van president Reagan moet een antwoord geven op de vraag waarom met name de investeringen in commercieel onroerend goed zo groeiden in die periode. Zulke ontwikkelingen reflecteren wel degelijk snelle reacties van projectontwikkelaars, bedrijven en burgers op voor hen relevante veranderingen in het belastingstelsel. Ook in Engeland reageerde de economie krachtig op de verlagingen in de Engelse belastingen tijdens Chancellor Lawson. Zowel in de Verenigde Staten als in Engeland gaat het nu niet om de vraag hoe succesvol achteraf het gevoerde beleid wel was, maar of het werkelijk zolang duurt voordat veranderingen in het belastingstelsel positieve sporen achterlaten in de economie⁹.

De nieuwe macro-economie

Academische research heeft zich al sinds het midden van de jaren zestig afgekeerd van de grote econometrische modellen, met name vanwege de methodologische kritiek die ik hierboven verwoordde in het kader van het model FKSEC. Aanvankelijk waren vooral neo-klassieke c.q. monetaristische economen kritisch over de grote econometrische modellen; thans ook de Keynesiaanse en neo-Keynesiaanse macro-economen. Prof. N. Mankiw van Harvard schreef onlangs: "The large-scale macroeconomic models are mentioned only occasionally at academic conferences, often with derision.... In contrast to this radical change in the way academic macroeconomists view their

9. Zie hierover ook de reactie van Planbureau-directeur prof. G. Zalm op mijn eerdere artikel in *NRC Handelsblad* van 18 maart 1994. Zalm meent dat de snelle economische groei in de VS en Engeland uitsluitend het gevolg was van een hoger financieringstekort en niet van lagere belastingen. Die stelling bestrijd ik vanwege sectoraal bewijsmateriaal in de VS; voor Engeland lijkt mij in strijd met de feiten, omdat daar het financieringstekort tijdens Lawson geheel verdween.

field of study, applied macroeconomists have not substantially changed the way they analyze the economy. The standard macroeconomic model...continues to provide the best way to interpret the discussions of economic policy in the press and among policymakers¹⁰.

In de academische researchliteratuur is de laatste jaren veel aandacht voor nieuwe modellen van economische groei waarbij de nadruk vooral ligt op de kwaliteit van onderwijs en infrastructuur, het tempo van de technologische innovatie, de incentive-effecten van belastingen, en de mate van macro-economische stabiliteit. Econometrische toetsen van deze nieuwe visie op de determinanten van economische groei vindt tot nog toe vooral plaats in de context van dwarsdoorsneden waarbij de gemiddelde economische groei in een groot aantal landen wordt geresseerd op economische, sociale, institutionele of zelfs constitutioneel-juridische indicatoren¹¹. In een recent artikel analyseren Easterly van de Wereldbank en Rebelo van de Universiteit van Rochester bij voorbeeld de relatie tussen begrotingsbeleid en economische groei. In overeenstemming met theoretisch werk van Romer en Lucas laten zij ruimte voor een verband tussen belastingparameters en de groei van de economie. De berekeningen zijn delicaat en zeer gevoelig voor de precieze specificatie van de dwarsdoorsnede regressievergelijking, maar sommige tabellen in het artikel van Easterly en Rebelo suggereren belangrijke en duurzame effecten van lagere belastingen op de gemiddelde economische groei. Een permanente verlaging van het gehate toptarief van 60 procent naar 50 procent zou de economische groei duurzaam laten toenemen met 0,7 procent per jaar¹².

Recent publiceerde het Internationale Monetair Fonds een nieuwe studie over de effecten van het belastingstelsel op de economische groei in de industriële landen¹³. Mendoza e.a. schrijven: "an increase of 1 percentage point in the labor income tax may result in an increase in the unemployment rate of about 1/3 of 1 percentage point" (blz. 101).

Ongetwijfeld staan al deze onderzoeksresultaten nog volop ter discussie, maar ik noem ze hier om discussie uit te lokken over de volgende twee vragen:

- Zijn internationale dwarsdoorsneden niet veel nuttiger voor onderzoek naar de gevolgen van bijvoorbeeld lagere belastingen dan een tijdreeksanalyse voor één enkel land die is geïkt op een periode waarin de belastingen nooit werden verlaagd?
- Suggesteren de grote verschillen in economische groei tussen landen met een vergelijkbaar niveau van de economische welvaart niet dat gunstige instituties duurzame gevolgen kunnen hebben, niet alleen voor het peil maar ook voor de groeivoet van de economische welvaart?

Conclusies

Wereldwijd heeft de academische gemeenschap zich vrijwel unaniem afgewend van grote econometrische modellen en zijn zowel neo-klassieke als neo-Keynesiaanse academische specialisten het er vrijwel zonder uitzondering over eens dat deze nauwelijks een bijdrage kunnen leveren aan het inzicht in de macro-

economie, hoezeer bepaalde politici en journalisten ook blijven hangen aan hun voorspellingen¹⁴. In het gunstigste geval kunnen de modellen extrapoleren op korte termijn en rekening houden met de vertraagde doorwerking van vraagimpulsen, maar het is uiterst onwaarschijnlijk dat een rekenmodel à la FKSEC ons werkelijk tot gids kan dienen bij veranderingen in de aanbodzijde van de economie.

Het theoretisch beter gefundeerde model MIMIC is wetenschappelijk veel interessanter, heeft niet de pretentie om veranderingen in de doorwerking van veranderingen van economisch beleid correct te meten maar vergelijkt verschillende evenwichtssituaties. Het verwaarloost echter de mogelijkheid dat veranderingen in de economische structuur, bij voorbeeld lagere belastingen en premies, duurzame gevolgen kunnen hebben voor de economische groei. En bovendien zijn ook in dit model tal van kanalen verwaarloosd die belangrijk zouden kunnen zijn voor de doorwerking van lagere belastingen op de dynamiek van de volkshuishouding.

Het beste bewijsmateriaal voor de gevolgen van structurele veranderingen in economisch beleid moet daarom komen van internationale vergelijkingen. De internationale literatuur biedt de laatste jaren tal van statistische dwarsdoorsneden, waarbij vooral onderzoekers bij de Wereldbank nieuwe databases hebben ontwikkeld en baanbrekend onderzoek hebben gedaan. Bovendien zijn 'case studies' van veranderingen in beleid in individuele landen nuttig, ook voor ons in Nederland.

Daarom zouden de onderzoekers bij het Planbureau een grotere bijdrage kunnen leveren aan de evaluatie van verkiezingsprogramma's en de begeleiding van het sociaal-economische beleid wanneer zij minder nadruk zouden leggen op grote rekenmodellen en in plaats daarvan meer tijd en aandacht zouden besteden aan de lessen die zijn te trekken uit successen en fouten elders.

Eduard J. Bomhoff

10. Geciteerd in D.B. Goldman, *Growth economics versus macroeconomics, the public interest*, 1992, blz. 79.

11. Een uitstekend overzicht van deze research is te vinden in de speciale uitgave "National policies and economic growth: a World Bank conference" van *Journal of Monetary Economics*, jrg. 32, nr. 3, december 1993.

12. De dwarsdoorsnede heeft hoofdzakelijk betrekking op ontwikkelingslanden, maar Easterly en Rebelo geven geen argumenten om aan te nemen dat de gevoeligheden in de rijkste landen significant anders zouden zijn dan in het gemiddelde van hun steekproef. Zie W. Easterly en S. Rebelo, Fiscal policy and economic growth: an empirical investigation, *Journal of Monetary Economics*, jrg. 32, nr. 3, december 1993, blz. 417-458.

13. E.G. Mendoza, A. Razin en L.L. Tesar, An international comparison of tax systems in industrial countries, in: International Monetary Fund, *Staff studies for the world economic outlook*, Washington D.C., december 1993.

14. Wat betreft de voorspelkracht is er geen overtuigend bewijs dat grote econometrische modellen beter kunnen voorspellen dan veel eenvoudiger tijdreeksformules. Zie hiervoor bij voorbeeld mijn *Financial forecasting for business and economics*, Dryden Press/Academic Press, Londen/New York, 1994.